INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF HUMANITIES AND INTERDISCIPLINARY STUDIES
(Peer-reviewed, Refereed, Indexed & Open Access Journal)
DOI : 03.2021-11278686 ISSN : 2582-8568 IMPACT FACTOR : 8.031 (SJIF 2025)

इयत्ता दहावी उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांच्या अभ्यासक्रम निवडीमागील कारणांचा अभ्यास

(A Study of Factors Influencing Course Selection Among Students After SSC (10th Grade))

डॉ. तुषार मधुकर माळी
सहायक प्राध्यापक,
आर. सी. पटेल शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय,
शिरपूर, जि धुळे.

DOI No. 03.2021-11278686 DOI Link :: https://doi-ds.org/doilink/05.2025-45363656/IRJHIS2505044

सारांश :

प्रस्तुत संशोधनात इयत्ता दहावी उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांच्या अभ्यासक्रम निवडीमागील कारणांचा अभ्यास करण्यासाठी सर्वेक्षण संशोधन पद्धतीचा अवलंब केला आहे. शिरपूर तालुक्यातील इयत्ता दहावी उत्तीर्ण झाल्यानतर विविध शैक्षणिक अभ्यासक्रमाच्या पहिल्या वर्षाला प्रवेशित असलेले सर्व विद्यार्थी प्रस्तुत संशोधनाची जनसंख्या म्हणून निश्चित केली होती. सहेतुक नमुना निवड पद्धतीने विद्यार्थ्यांना प्रश्नावली देण्यात आली होती त्यापैकी 268 विद्यार्थांनी वेळेवर प्रतिसाद दिला म्हणून 268 विद्यार्थ्यांची न्यादर्श म्हणून निवड करण्यात आली. इयत्ता दहावी उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांच्या अभ्यासक्रम निवडीमागील कारणांचा अभ्यास करण्यासाठी संशोधकाची स्वनिर्मित प्रश्नावली तयार करण्यात आली होती. त्यात मिश्र स्वरुपाची एकूण 11 विधाने होती. प्रस्तुत संशोधनात संकलित माहितीचे विश्लेषण व अर्थनिर्वचन करण्यासाठी टक्केवारी या परिमाणाचा अवलंब करण्यात आला होता. बहुतांश विद्यार्थ्यांनी विज्ञान शाखा निवडली आहे, ज्यातून करिअर लक्षात घेऊन निवड झाल्याचे दिसते.विद्यार्थ्यांनी अभ्यासक्रम निवडताना मुख्यतः करिअर संधींचा विचार केला.69% विद्यार्थ्यांना निवडलेल्या अभ्यासक्रमाची पूर्वकल्पना होती, जे सकारात्मक आहे.सल्ला कोणाचा घेतला: शिक्षकांचा सल्ला सर्वाधिक प्रभावी ठरला, तर शैक्षणिक सल्लागारांचा प्रभाव कमी होता.फक्त 38% विद्यार्थी निवडलेल्या अभ्यासक्रमाबाबत समाधानी आहेत, जे चिंताजनक आहे.अभ्यासक्रम निवडताना माहितीचा अभाव हा सर्वात मोठा अडथळा ठरला.खासगी कनिष्ठ महाविद्यालये विद्यार्थ्यांची पहिली पसंती ठरली.विद्यार्थ्यांनी शिक्षणाचा खर्च आणि करिअर संधींना सर्वाधिक महत्त्व दिले.सोशल मीडिया व इंटरनेट हे अभ्यासक्रम निवडताना सर्वाधिक वापरलेले स्रोत ठरले.माध्यम सर्वाधिक पसंतीस उतरले असून मराठी दुसऱ्या क्रमांकावर आहे.स्थलांतर: सुमारे 53% विद्यार्थ्यांना पुढील शिक्षणासाठी स्थलांतर आवश्यक वाटते.

प्रस्तावना :

प्राथमिक ते उच्च माध्यमिक शिक्षणाचा कालावधी हा माणसाच्या जीवनाला एक वळण देणारा असतो. प्राथमिक शिक्षणात भाषिक विकास साधला जातो. तर माध्यमिक स्तरावरील शिक्षणात नैतिक आणि सामाजिक विकास साधला जातो. पुढे जाऊन व्यायसायिक विकासाचा कालावधी महत्वपूर्ण ठरत असतो. इयत्ता दहावी पर्यंत पालक, शिक्षक आणि मित्र यांच्या विचारांचा प्रभाव खूपच जास्त असतो. विद्यार्थी शिक्षण घेत असतांना आपल्या परिसरातील अनेस गोष्टींचा विचार करतो. त्यामागील कारणाचा शोध घेत असतो. आई वडील, नातेवाईक, समाज व आपले शिक्षक यांच्या मार्गदर्शनाने मार्गक्रमण करीत असतो. त्यांनी सांगितलेल्या किंवा समाजात घडणाऱ्या बाबी त्याच्या मनावर कोरून राहत असतात. इयत्ता नववी पर्यंत पालक देखील अधिक चिंतातूर नसतात. परंतु दहावीचे वर्ष आले

की ते देखील विचार करतात आणि आपल्या पाल्यांची दिशा ठरविण्यासाठी प्रयत्नशील राहतात. दहावी नंतर काय करायचे याचा अधिक विचार करू लागतात. पाल्यांना अधिकचे क्लास लावणे, सतत कोणाचेही उदाहरण देणे, तो अमुक डॉक्टर झाला, तो इंजिनिअर झाला असे प्रसंग अनेकदा घडू लागतात. मनोरंजन बंद करतात. कौटुंबिक कार्यक्रमात सहभाग घेणे बंद होते. हे पालकांकडून सतत घडत असते. तर वर्गमित्रांकडून देखील स्पर्धा होत असते. मला या अभ्यासक्रमाला प्रवेश घ्यावयाचा, मी पुढचे शिक्षण बाहेर घेणार आहे, या गावात कोणतीच शैक्षणिक सुविधा उपलब्ध नाही. आपल्याला जे आपले भविष्य घडवायचे असेल तर आपल्याला काही तरी वेगळे करावे लागेल. तसेच समाजात जे काही तरुण शिकून देखील बेरोजगार आहेत त्याचे म्हणणे वेगळे असते जसे की हा अभ्यासक्रम करून काय करणार यानंतर नौकरी लागत नाही. घरीच बसावे लागते. अशा काही नकारात्मक व सकारात्मक गोष्टी होत असताना दहावी नंतर विद्यार्थी अभ्यासक्रम निवडतांना काय विचार करतात हे पाहणे गरजेचे ठरत असते.

संशोधनाची कार्यपद्धती :

संशोधन पद्धती –

प्रस्तुत संशोधनात इयत्ता दहावी उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांच्या अभ्यासक्रम निवडीमागील कारणांचा अभ्यास करण्यासाठी सर्वेक्षण संशोधन पद्धतीचा अवलंब केला आहे.

जनसंख्या व न्यादर्श –

शिरपूर तालुक्यातील इयत्ता दहावी उत्तीर्ण झाल्यानतर विविध शैक्षणिक अभ्यासक्रमाच्या पहिल्या वर्षाला प्रवेशित असलेले सर्व विद्यार्थी प्रस्तुत संशोधनाची जनसंख्या म्हणून निश्चित केली होती. सहेतुक नमुना निवड पद्धतीने विद्यार्थ्यांना प्रश्नावली देण्यात आली होती त्यापैकी 268 विद्यार्थांनी वेळेवर प्रतिसाद दिला म्हणून 268 विद्यार्थ्याची न्यादर्श म्हणून निवड करण्यात आली.

संशोधन साधने –

इयत्ता दहावी उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांच्या अभ्यासक्रम निवडीमागील कारणांचा अभ्यास करण्यासाठी संशोधकाची स्वनिर्मित प्रश्नावली तयार करण्यात आली होती. त्यात मिश्र स्वरुपाची एकूण 11 विधाने होती.

संख्याशास्त्रीय परिमाणे -

प्रस्तुत संशोधनात संकलित माहितीचे विश्लेषण व अर्थनिर्वचन करण्यासाठी टक्केवारी या परिमाणाचा अवलंब करण्यात आला आहे.

संकलित माहितीचे विश्लेषण व अर्थनिर्वचन-

प्रस्तुत संशोधनात इयत्ता दहावी उत्तीर्ण झालेल्या 268 विद्यार्थ्यांना ही प्रश्नावली देण्यात आली होती. या विद्यार्थ्यांनी दिलेल्या प्रतिसादावरून पुढील प्रमाणे संकलित माहितीचे विश्लेषण व अर्थनिर्वचन करून निष्कर्ष मांडण्यात आले आहे.

1. आपण दहावी नंतर कोणता अभ्यासक्रम निवडला आहे?

अभ्यासक्रम निवड	कला (Arts)	वाणिज्य (Commerce)	विज्ञान (Science)	आयटी/ डिप्लोमा	इतर	एकूण
प्रतिसाद	63	25	154	20	6	268
टक्केवारी	24	09	57	08	02	100

- **निरीक्षण:** एकूण 57% विद्यार्थी विज्ञानया शाखेकडे वळले आहेत. कला ही दुसऱ्या क्रमांकाची लोकप्रिय शाखा आहे ज्याकडे 24% विद्यार्थी वळले आहेत. वाणिज्य (Commerce) आणि आयटी/डिप्लोमा यांचा निवडणाऱ्यांची संख्या कमी आहे — अनुक्रमे 9% आणि 7%. फक्त 2% विद्यार्थ्यांनी "इतर" अभ्यासक्रम निवडले आहेत.

- **निष्कर्ष:** बहुतांश विद्यार्थी विज्ञान शाखा निवडत आहेत, कदाचित डॉक्टर, इंजिनिअर किंवा ज्ञानिक होण्याच्या उद्देशाने. कला व वाणिज्य यांसारख्या शाखांमध्ये तुलनेने कमी विद्यार्थ्यांची पसंती दिसते.आयटी आणि डिप्लोमा कोर्सेसकडेही काही विद्यार्थ्यांचा कल दिसून येतो, विशेषतः जे तांत्रिक शिक्षणात अभिरुची घेतात.

2. हा अभ्यासक्रम निवडण्यामागे प्रमुख कारण कोणते होते?

प्रमुख कारण	स्वतःची आवड	पालकांचा सल्ला	शिक्षकांचा सल्ला	करिअरच्या संधी	विषय सोपा वाटतो	मित्रांनी निवडला म्हणून	आर्थिक कारणे	प्रवेश मिळाला म्हणून	इतर	एकूण
प्रतिसाद	38	53	28	68	19	25	16	15	6	268
टक्केवारी	14	20	11	25	7	9	6	6	2	100

निरीक्षण:

"करिअरच्या संधी" हे प्रमुख कारण सर्वाधिक25% विद्यार्थ्यांनी दिले आहे. विद्यार्थी भविष्याच्या संधी विचारात घेऊन निर्णय घेत आहेत."पालकांचा सल्ला" (20%) हे दुसऱ्या क्रमांकाचे कारण आहे."स्वतःची आवड" (14%) ही देखील महत्त्वाची कारणीभूत गोष्ट आहे, म्हणजे काही विद्यार्थी स्वयंचलित निर्णय घेत आहेत."शिक्षकांचा सल्ला", "मित्रांचा प्रभाव", आणि "विषय सोपा वाटतो" यासारखी कारणे मध्यम प्रमाणात आहेत."आर्थिक कारणे" व "प्रवेश मिळाला म्हणून" ही कारणे कमी प्रमाणात आहेत — म्हणजे आर्थिक अडचणींमुळे अभ्यासक्रम निवडलेले थोडेच आहेत."इतर" कारणांचे प्रमाण अतिशय कमी (2%) आहे.

निष्कर्ष (Conclusion):

बहुतेक विद्यार्थ्यांची अभ्यासक्रम निवड प्रॅक्टिकल व भविष्याभिमुख कारणांवर आधारित आहे जसे की करिअरच्या संधी.तरीही कौटुंबिक सल्ला व दबाव याचा प्रभावही स्पष्टपणे दिसून येतो.स्वतःची आवड हे कारण अपेक्षेपेक्षा कमी प्रमाणात असल्याचे दिसते, जे शैक्षणिक सल्लागारांसाठी विचार करण्यासारखे आहे.

3. आपल्याला निवडलेल्या अभ्यासक्रमाबद्दल पूर्वी माहिती होती का?

पूर्वज्ञान	प्रतिसाद	टक्केवारी
होय	186	69
नाही	82	31
एकूण	268	100

निरीक्षण:

69% विद्यार्थ्यांना निवडलेल्या अभ्यासक्रमाबाबत पूर्वीच माहिती होती हे दर्शवते की बहुतांश विद्यार्थ्यांनी विचारपूर्वक व माहितीच्या आधारे निर्णय घेतला आहे.मात्र, **31%** विद्यार्थ्यांना कोणतेही पूर्वज्ञान नव्हतेयाचा अर्थ काही विद्यार्थ्यांनी अपरिपक्व किंवा इतरांच्या सल्ल्यावर आधारित निवड केली असण्याची शक्यता आहे.

निष्कर्ष:

अभ्यासक्रम निवडताना पूर्वज्ञान असणे हे महत्त्वाचे आहे आणि बहुतांश विद्यार्थ्यांनी ते मिळवलेले दिसते. तरीही सुमारे 1/3 विद्यार्थी अजूनही माहिती अभावी निर्णय घेत आहेत, यासाठी शाळांमध्ये करिअर मार्गदर्शन व सल्ला देणारी कार्यक्रमांची आवश्यकता आहे.

4. आपण अभ्यासक्रम निवडताना कोणाचा सल्ला घेतला?

	पालक	शिक्षक	मित्र	शैक्षणिक सल्लागार	कोणीही नाही	एकूण
प्रतिसाद	53	89	52	42	32	268
टक्केवारी	20	33	19	16	12	100

निरीक्षण:

शिक्षकांचा सल्ला सर्वाधिक महत्त्वाचा ठरलेला आहे.33% विद्यार्थ्यांनी शिक्षकांचा सल्ला घेतलेला आहे.पालक आणि मित्रांचा प्रभाव जवळपास सारखाच आहे (सुमारे 19-20%).शैक्षणिक सल्लागारांचा सल्ला घेतलेला विद्यार्थ्यांचा प्रमाण (16%) तुलनेत कमी आहे. याच अर्थ व्यावसायिक मार्गदर्शन पुरेसे उपलब्ध नसावे.सुमारे 12% विद्यार्थ्यांनी कोणताही सल्ला न घेता निर्णय घेतला हे सक्षम निर्णयक्षमतेचे लक्षण दिसून येते.

निष्कर्ष:

अभ्यासक्रम निवडताना विद्यार्थ्यांवर सर्वाधिक प्रभाव शिक्षकांचा दिसतो. पालक व मित्र हे देखील महत्त्वाचे सल्लागार ठरतात.शैक्षणिक सल्लागारांचा प्रभाव तुलनेत कमी आहे, जे शालेय मार्गदर्शन प्रणालीसाठी एक संकेत आहे की अधिक प्रभावी सल्लागार कार्यक्रमांची गरज आहे.स्वतः निर्णय घेणाऱ्यांचे प्रमाण लक्षणीय आहे, पण त्यांना योग्य माहिती मिळवण्यासाठी पाठबळ देणे आवश्यक आहे.

5. आपण आपल्या अभ्यासक्रम निवडीबद्दल समाधानी आहात का?

समाधानी	होय	नाही	निश्चित नाही	एकूण
प्रतिसाद	102	97	69	268
टक्केवारी	38	26	36	100

निरीक्षण:

फक्त 38% विद्यार्थी आपल्या अभ्यासक्रम निवडीबाबत समाधानी दिसून येतात. 36% विद्यार्थ्यांना त्यांच्या निवडीबाबत समाधान वाटत नाहीम्हणजेच सुमारे 1/3 विद्यार्थ्यांनी चुकीचा किंवा मनाविरुद्ध अभ्यासक्रम निवडला असावा असे दिसून येते. 26% विद्यार्थी अजूनही निश्चित नाहीत – याचा अर्थ त्यांना त्यांच्या निवडीबाबत शंका आहे किंवा अजून अनुभव कमी आहे.

निष्कर्ष:

बहुतांश विद्यार्थी (62%) *"नाही"* किंवा*"निश्चित नाही"* असे उत्तर देत आहेत, जे विचारक्षम आहे.अभ्यासक्रम निवडण्याआधी योग्य मार्गदर्शन, माहिती व आत्मपरीक्षणाची आवश्यकता आहे.शालेय पातळीवर प्रभावी करिअर मार्गदर्शन व सल्ला कार्यक्रमांची आवश्यकता आहे, जेणेकरून विद्यार्थी स्वतःच्या आवडी, क्षमते आणि भविष्यातील संधी यांचा विचार करून योग्य निर्णय घेतील.

6. आपणास अभ्यासक्रम निवडताना कोणते अडथळे आले?

अडथळे	माहितीचा अभाव	आर्थिक अडचणी	पालकांची इच्छा	काही आवश्यक कागदपत्रे	एकूण
प्रतिसाद	110	45	98	15	268
टक्केवारी	41	17	36	6	100

निरीक्षण:

41% विद्यार्थ्यांना "माहितीचा अभाव" हा सर्वात मोठा अडथळा आला असे दिसून येते. विद्यार्थ्यांना अभ्यासक्रम व त्याच्या संधींबद्दल पूर्ण माहिती मिळालेली नव्हती. 36% विद्यार्थ्यांवर "पालकांची इच्छा" प्रभावी ठरलेली दिसून येते, ज्यामुळे काही जणांनी स्वतःच्या इच्छेविरुद्ध अभ्यासक्रम निवडला असावा. 17% विद्यार्थ्यांनी आर्थिक अडचणी नमूद केली आहे, जे कमी उत्पन्न असलेल्या कुटुंबांचे प्रतिक आहे. फक्त 6% विद्यार्थ्यांना कागदपत्रांमुळे अडचण आली म्हणजेच प्रशासकीय अडथळ्यांचे प्रमाण तुलनेत कमी आहे.

निष्कर्ष:

विद्यार्थ्यांच्या अभ्यासक्रम निवडीत सर्वात मोठी अडचण माहितीचा अभाव होती, जी शिक्षण संस्थांनी व मार्गदर्शन केंद्रांनी गंभीरपणे घ्यायला हवी. पालकांचा प्रभाव अनेक वेळा अडथळा ठरतो, त्यामुळे पालकांनाही करिअर मार्गदर्शनात सहभागी करणे गरजेचे आहे.आर्थिक अडचणी हेही महत्त्वाचे कारण असून, शिष्यवृत्ती व शैक्षणिक कर्जाविषयी जागरूकता वाढवणे आवश्यक आहे.

7. दहावीनंतर पुढील शिक्षणासाठी कोणता पर्याय आपण सर्वात जास्त विचारात घेतला होता?

पर्याय	शासकीय कनिष्ठ महाविद्यालय	खाजगी कनिष्ठ महाविद्यालय	व्यावसायिक अभ्यासक्रम (ITI, डिप्लोमा)	दूरस्थ शिक्षण	इतर	एकूण
प्रतिसाद	78	119	45	21	5	268
टक्केवारी	29	44	17	8	2	100

निरीक्षण:

खाजगी कनिष्ठ महाविद्यालय (44%) हा सर्वाधिक विचारात घेतलेला पर्याय आहे म्हणजे विद्यार्थी खाजगी संस्थांमध्ये प्रवेश घेण्यास अधिक इच्छुक होते असे दिसून येते.शासकीय कनिष्ठ महाविद्यालय (29%) हा दुसऱ्या क्रमांकाचा पर्याय आहे काही प्रमाणात आर्थिक कारणांनी किंवा उपलब्धतेनुसार.व्यावसायिक अभ्यासक्रम (17%) निवडणाऱ्यांची संख्या लक्षणीय आहे हे दर्शवते की काही विद्यार्थी थेट कौशल्याधारित शिक्षणाकडे वळत आहेत.दूरस्थ शिक्षण (8%) आणिइतर (2%) या पर्यायांना फारसा विचार दिला गेला नाही.

निष्कर्ष:

बहुतांश विद्यार्थ्यांचा कल खासगी शिक्षणसंस्था आणि साधारण पारंपरिक मार्गांकडे आहे. व्यावसायिक अभ्यासक्रम व दूरस्थ शिक्षणहे पर्याय मर्यादित प्रमाणात निवडले गेले आहेत, कदाचित मार्गदर्शनाच्या अभावामुळे हे निरीक्षण शासन व संस्थांनी शासकीय महाविद्यालये, व्यावसायिक शिक्षण व दूरस्थ शिक्षण यांची उपयुक्तता विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहोचवण्याची गरजअधोरेखित करते.

8. अभ्यासक्रम निवडताना खालीलपैकी कोणते घटक महत्त्वाचे वाटले?

घटक	शिक्षणाचा खर्च	अभ्यासक्रमाची आवड	करिअर संधी	महाविद्यालयाचे स्थान	मित्रांची निवड	पालकांची मतं	प्रवेश मिळण्याची शक्यता	एकूण
प्रतिसाद	72	24	61	23	21	39	28	268
टक्केवारी	27	9	23	9	8	14	10	100

निरीक्षण:

विद्यार्थ्यांनी अभ्यासक्रम निवडताना सर्वाधिक महत्त्व शिक्षणाचा खर्च (27%) आणि करिअर संधी (23%) या घटकांना दिलं

आहे, जे आर्थिक स्थैर्य व भविष्यातील संधी यावर त्यांचा भर दर्शवतात. पालकांची मतं (14%) व प्रवेश मिळण्याची शक्यता (10%) यांना मध्यम महत्त्व दिलं गेलं आहे.

निष्कर्ष:

अभ्यासक्रमाची आवड (9%), महाविद्यालयाचे स्थान (9%), आणि मित्रांची निवड (8%) यांसारखे घटक तुलनेत कमी महत्त्वाचे मानले गेले आहेत. यावरून स्पष्ट होते की, विद्यार्थी भावनिक किंवा सामाजिक कारणांपेक्षा व्यवहारिक बाबींवर अधिक लक्ष केंद्रित करत आहेत.

9. अभ्यासक्रम निवडताना आपण कोणत्या माध्यमाचा वापर केला?

माध्यम	इंटरनेट	करिअरगाइड / पुस्तके	पालक / शिक्षक नातेवाईक	शाळेतील मार्गदर्शन सत्र	सोशल मीडिया	एकूण
प्रतिसाद	57	41	56	51	63	
टक्केवारी	21	15	21	19	24	100

निरीक्षण व निष्कर्ष:

विद्यार्थ्यांनी अभ्यासक्रम निवडताना सर्वाधिक सोशल मीडिया (23.51%) आणि इंटरनेट (21.27%) या डिजिटल माध्यमांचा वापर केला.पालक/शिक्षक/नातेवाईक (20.89%) व शाळेतील मार्गदर्शन सत्र (19.03%) हे पारंपरिक स्रोत देखील महत्त्वाचे ठरले. करिअर गाईड्स/पुस्तके (15.30%) यांचा वापर तुलनेत कमी असून डिजिटल माध्यमांचा कल वाढताना दिसतो.

10. पुढील शिक्षणासाठी आपण कोणत्या भाषेतील माध्यम निवडले आहे?

भाषेतील माध्यम	मराठी	हिंदी	इंग्रजी	इतर	एकूण
प्रतिसाद	82	21	155	10	268
टक्केवारी	31	8	58	04	100

निरीक्षण व निष्कर्ष:

विद्यार्थ्यांनी पुढील शिक्षणासाठी सर्वाधिक इंग्रजी माध्यम (57.84%) निवडले, कारण ते करिअरच्या दृष्टीने उपयुक्त मानले जाते.मराठी (30.60%) माध्यमाचा वापर मुख्यतः पारंपरिक व ग्रामीण भागात दिसतो. हिंदी (7.84%) आणिइतर (3.73%) माध्यमांची निवड फारच कमी झाली आहे. विद्यार्थ्यांचा स्पष्ट कल इंग्रजी शिक्षणाकडे आहे.

11. आपल्याला भविष्यात शिक्षणासाठी स्थलांतर करावे लागेल असे वाटते का?

स्थलांतर	होय	नाही	निश्चित नाही	एकूण
प्रतिसाद	142	78	48	268
टक्केवारी	53	29	18	100

निरीक्षण व निष्कर्ष:

अंदाजे 53% विद्यार्थी मानतात की पुढील शिक्षणासाठी स्थलांतर आवश्यक आहे, तर 29% नाही म्हणतात, आणि 18% अजून

निश्चित नाहीत. यावरून दिसते की बहुतांश विद्यार्थ्यांना स्थलांतर अपरिहार्य वाटते, विशेषतः उच्च शिक्षणाच्या संधी मर्यादित ठिकाणी केंद्रीत असल्यामुळे.

निष्कर्ष –

1. अभ्यासक्रम निवड: बहुतांश विद्यार्थ्यांनी विज्ञान शाखा निवडली आहे, ज्यातून करिअर लक्षात घेऊन निवड झाल्याचे दिसते.
2. निवड कारण: विद्यार्थ्यांनी अभ्यासक्रम निवडताना मुख्यतः करिअर संधींचा विचार केला.
3. पूर्वज्ञान: 69% विद्यार्थ्यांना निवडलेल्या अभ्यासक्रमाची पूर्वकल्पना होती, जे सकारात्मक आहे.
4. सल्ला कोणाचा घेतला: शिक्षकांचा सल्ला सर्वाधिक प्रभावी ठरला, तर शैक्षणिक सल्लागारांचा प्रभाव कमी होता.
5. समाधान: फक्त 38% विद्यार्थी निवडलेल्या अभ्यासक्रमाबाबत समाधानी आहेत, जे चिंताजनक आहे.
6. अडथळे: अभ्यासक्रम निवडताना माहितीचा अभाव हा सर्वात मोठा अडथळा ठरला.
7. शिक्षणसंस्था निवड: खासगी कनिष्ठ महाविद्यालये विद्यार्थ्यांची पहिली पसंती ठरली.
8. निवडताना महत्त्वाचे घटक: विद्यार्थ्यांनी शिक्षणाचा खर्च आणि करिअर संधींना सर्वाधिक महत्त्व दिले.
9. माध्यम (source): सोशल मीडिया व इंटरनेट हे अभ्यासक्रम निवडताना सर्वाधिक वापरलेले स्रोत ठरले.
10. भाषा माध्यम: इंग्रजी माध्यम सर्वाधिक पसंतीस उतरले असून मराठी दुसऱ्या क्रमांकावर आहे.
11. स्थलांतर: सुमारे 53% विद्यार्थ्यांना पुढील शिक्षणासाठी स्थलांतर आवश्यक वाटते.

निष्कर्षावर आधारित चर्चा –

या संशोधनातून असे दिसतं की बहुतेक विद्यार्थी करिअरच्या दृष्टीने विचार करून विज्ञान शाखा निवडतात. मात्र ही निवड अनेकदा पालक, शिक्षक किंवा समाजाच्या दबावामुळे होते. काही विद्यार्थ्यांना अभ्यासक्रमाबद्दल आधीच माहिती होती, पण अनेकांना पुरेशी माहिती न मिळाल्यामुळे चुकीची निवड झाल्याची शक्यता आहे. फक्त 38% विद्यार्थी आपल्या निवडीत समाधानी आहेत – हे दाखवतं की योग्य मार्गदर्शनाची कमतरता आहे.विद्यार्थ्यांवर सोशल मीडिया आणि इंटरनेटचा प्रभाव वाढत आहे, पण अजूनही शिक्षक व पालकांचा सल्ला महत्त्वाचा ठरतो. शिक्षणाचा खर्च, करिअर संधी आणि इंग्रजी माध्यम हे महत्त्वाचे घटक मानले जातात. स्थलांतराची गरज ही दर्शवते की सर्व ठिकाणी उच्च शिक्षणाच्या संधी समान नाहीत. एकंदरीत, विद्यार्थ्यांना योग्य माहिती, मार्गदर्शन आणि योग्य सल्ला मिळणं खूप गरजेचं आहे, जेणेकरून ते आपल्या आवडीनुसार आणि योग्य विचार करून अभ्यासक्रम निवडू शकतील.

संदर्भग्रंथ सूची :

1. आगलावे, प्रदीप. (2000), संशोधन पध्दतीशास्त्र व तंत्रे,नागपूर: विद्या प्रकाशन.
2. घोरमोडे, के. यु., घोरमोडे, कला, (2008). शैक्षणिक संशोधनाची मूलतत्वे, नागपूर: विद्या प्रकाशन.
3. भितांडे, वि. रा. (२००७). शैक्षणिक संशोधन पद्धती. (प्रथमआवृत्ती). पुणे: नित्य नूतन प्रकाशन.
4. मुळे व उमाठे. (१९९८). शैक्षणिक संशोधनाची मुलतत्वे. (तिसरीआवृत्ती). नागपूर: विद्या बुक्स प्रकाशन.
5. https://in.indeed.com/career-advice/finding-a-job/career-options-after-10th
6. https://vidyaprabodhinicollege.edu.in/wp-content/uploads/2024/07/Career-Guidance-after-10th.pdf
7. https://en.vikaspedia.in/viewcontent/education/career-guidance/career-options/career-options-after-10th